

ENSV RIIKLIK EHTUSKOMITEE KULTUURIMÄLESTISTE RP

Eesti NSV mõisaarhitektuur

VAEMLA

Mōis M-1316

HIIUMAA

rajoon

KAINA

Kfm

ANKEET

EESTI NSV-s SAILINUD MÖISA CONETE ESIALGSEKS INVENTARISEERIMISEKS

I Üldandmed

1. Möisa nimi: Vaemla (Waimel)
(eestikeelne ja sulgudes saksakeelne)
2. Möisa liik: peamöis
(peamöis, karjamöis, abimöis jne.)
3. Asukoht, aadress: Hiiumaa Käina
(rajoon, külalõukogu)
end.maakond, end.kihelkond: Läänemaa Käina
4. Kaugus km. suuremasti liiklusest, millisest ja mis suunas:
Vahetult põhja pool Heltermaa - Käina mnt.
Kõrvaleküürid ka lõuna pool mnt.
5. Valdaja või valdajad ja kasutajad: Pustkaste sovhoos (all.töllakur, praegu ast)
(asutuse või ettevõtte täielik nimetus)
Mari Saar (tömeeste maja)
Anton Villmann (sepikoda, tömeeste maja)

II Möisaansamblti lühiseloomustus:

(hooned, haljastus, veekogud, värvavad ja piirded; skitseerida hoonete asetus möisa südamikus, kirjeldada hooneid, parki ja muid rajatisi lühidalt, määrata juurdepääsuteed ja ilmakaared kogu möisa suhtes, kasutades lisalehte kui vajalik)

Üle parviku mõne hoonega möisast on säilinud üks hoone näena (1) ja neljambereline (3, 14, 16 ja 18). Kedanisel on alati eramus hoonetest kaunistel. Hööva peatunnine lämmatati sõpruväosa poole 1950-ndateil aastatel. Hoonestus on grupeeritud kahel poole Pihalepa - Käina maanteed. Samastade - tallide kompeelis jõi lõuna poole kõos vürinavabriku ja selle lähistede juurde ja praegu kassant terestini, kuhu on ehitatud dekoratiivne mörndsaln nagan. Kaardlin tee äärdegrilli möisan alal on veel tihti, millest vürinavabrik tõrgi karvatatubel kalm praegus. Seonade suvelandadel ja piimaköök, olid ehitatud Vaemla ja ümbrustesse üldse juurde. Hööva samastades on paansada lehmu ja mullkat ja fallides 30 hobust.

Hööva linnaosas park koo vürinavabriku moodustab kõrgeleval on möisatorfistlike väärtustlike osa. (järg loodusteedel)

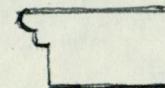
III Möisa peahoone:

1. Plaanilahendus (anda põhikorruse skemaatiline ruumijaot lisalehel).

2. Välisarhitektuur ja detailid (hoone märkimisväärsete arhitektureeriliste elementide ja detailide loetelu ning seisur

jaained.

Varemistes leodus treppaste
100 x 44 cm parkmasega
15 cm, pae kivist.

Tere samamagine on
Soonelea möisas uue
elamu treppastmeeks.

Kolmas, erineva profiiliga ja umbes
1,5 m pikk treppaste on Allokreele
juures

3. Sisearhitektuur:

(loetleda ruumides kunstilisi elemente ja detaile: stukk dekoor seintel, laes; parkett - puit, kivi; laemaalingud seinamaalingud, ehislistud seintel, paneelid, sambad, pilastrid, seinakapid, peeglid, sepisdetailid, ahjud, kamnad, ja märkida kus nad asuvad)

4. Keldriruumide kirjeldus:

(laekonstruktsioon, seinad, uksed, sepised, jne.)

Varemistes on säilinud mitu
pae kivist vissvõõrdega ruumi

Üksikhoonete loetelu: x)

Jrk. nr.	Hoonete algne funktsioon	Vanaus	Stiil	Arhitekt ^{xx)}	Material	Korr- seli- gus	Telje- lisus	Säilitus ^{xxx)}
		2	3	4	5	6	7	h r hb
1. Peahoone	varemed							varemed
2. Valitsejamaja	varemed				küt	2		varemed
3. Mõisateenijate elumaja	varemed							varemed
4. Aidad	varemed							varemed
5. Söiduhobuste tallid					küt	1		2
6. Töllakuur								
7. Kelder (eraldi ehitusena)	varemed							varemed
8. Kasvuhooone	varemed							varemed

x) Hoone puudumisel tömmata lahtrisse kriips.

xx) Arhitekti või ehitusmeistri mitteteadmisel jäätta lahter tühjaks.

xxx) Varemete korral märkida "varemed".

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
9.	Tööhobuste tallid				kiri					2
10.	Karjalaudad	varemed							varemed	
11.	Viinavabrik	varemed							varemed	
12.	Piimakök	varemed							varemed	
13.	Vesiveski	—								
14.	Tuulik	oli								
15.	Sepikoda	(aptseek?)			kirj				he	
16.	Rehi	varemed							varemed	
17.	Kuivati (koosadaga)	varemed							varemed	
18.	Mõisakörts	—								
19.	Viihakelder	varemed							varemed	
20.	Juurustakelder	varemed							varemed	
21.	Salveselt	varemed							varemed	
22.	Punkuur	varemed							varemed	
23.	Saun	varemed							varemed	

V Park.

Pargi üldine seisund (hea, keskmise, halb); anda lühiiseloomustus kujunduse, pargiehituste ning veekogude kohta: 5,8 ha

Käesoleval apal on park väga korrapäri ja hooldamata. Pargos on kaks tiiki, millest ülemine on väästetund kallartega ja kõnni kasvamas... Surnukalt on viljavaid, mis osalevad kannavadel küll veel vilja, kuid on väga vilesad, sest puudub täismaine hooldamine. Erilised pargiteed on kadunud, nii asendavad enam kattavamatel kontades jalgrajad ja autodega sellestel ettevõtetel.

Arhitektuuriliselt on Väemla park tänies ulatudes valdaviminduslike "väljavõtted": Eesti Merekanduse ja Laoduskaitse Teadusteeni Uurimuse Instituti Laoduskaitse Sektor "Hiiumaa laoduse Kaitsest" II käide Tartu, 1975 T. Täär. Väemla park lk. 270-276

VI Millised väravaehitused, väravad ja piirded mõisaansamblisse kuuluvad?

Parki piires 1,5 m kõrgune leinied, mille alus on praegu nähtav.

VII Mitu puisteed ja missugusest suunast suunduvad mõisa, millene on nende seisund?

Mõisast suundub Käina poole karstalallee ulatudes peaegu kassari tervistini. Puud on elujõulised, nagu saarepuud, mis istutati ühel pool teed Selkarehe sumas.

VIII Kas on mõisaansamblisse või selle vahetusse lähedusse ehitatud uusi hooneid, kuhu ja mis otstarbel?

Pargi äärde on ehitatud sõjaväe kasarm, mis on hoondatud elamusteks. Tule sõjaväe elamus on pargi teices servas Hiljan kehanudatud ländakes, peaegu kanrioseta. ~~Hiljan~~ ~~ländakes~~ Kohale on tehlinud kultuuri sohviroosi välj.

IX Andmed mõisas ja selle ümbruskonnas leiduva mööbli ja muu inventari kohta (kus mida on säilinud ja millises seisundis):

Ei ole

X Varia.

J. Gustav Pahlen

Andmed mõisaomaniku kohta. Kas mõisa territooriumil on matmispaik, kabeleid, riste, monumente? Kui mõisa perekonna matmispaik on ktk. kirikuaias, siis missuguses kirikuaias või kalmistul?

matmispaik on Käina kalmistul

XI Pärimused ja legendid.

Astu õ kontakti inimestega, kes teavad pärimusi või legende või nuid andmeid mõisa kohta või andmeid isikute kohta, kes on olnud kunagi mõisaga seotud; anda need lisalehel ankeedi juurde, kõra märkides tingimata andmed küsitletud isikute kohta (nimi, vanus, aadress, amet - praegune, endine).

Anton Villmann, Väemla 1904

Hilda Roastu Väemla 1908

Linda Valtr sünd. 1908 Pustkaste

XII Andmed ankeedi täitja kohta:

Perekonna-, ees- ja isanimi: *Olores Leenart Fehannes*

Töökoht, ametikoht ja eriala: *PT. EKT Projekti vahendusneener*

Aadress:
Tallinn Tare 8

ANKEEDI TÄITMISE KUUPÄEV: *24. juuli
1976*

ALLKIRI: *Fodres*

Täg

Vaemla mõisa peahoone ille võime osutada seilundi keldri - ruumide järgi. Ilara ohkruusel on terveks jaamal neli ristvöö ühele pihlariile toetuvad kaared. Koon keldrumu mõjib saalma.

Ukstusti laadit nästab sainlunal taal - tollakur. Sainosaosal es paelkroones olb keskel telliseku ja katus olla sõdumislohus tallud, mis seest uudestatud tellistigi. Väldseem ilmestab harvaesmari verdj eenduv, leorge soolekell. Ka peatuseksäte ulatus 10 cm ulatuses üttele poole. Viin kaunistab karmis ja poolring kaaraken. Seintes on väikesed tundlud lased. Kuna paunut proni ja proovitud olid küngrand rastmärgid oig tallit jahe elutatud maneez. Tallhoone on salmida vas serund. Väldsilmet ikkunad väljaruumidel suured ukseavad. Hoonet kannatatakse uudistelasena ja kevadra.

Paelkrahatis on ka seppkoda. Tundub et seeliks on kohandatud juba elemendilavat hoonet. See on sun ja kõrg jaosid katn ega elutus. Hoone teknoloogia serund on hald üks mürk on välimine vajund. Katust on täisvihkis imber elutatud. Rahuvarjamusti järgi olund sellies mõjas tenuagi apteek (?) Samas on elemendil elutatud üks teineeste neli pere elamu ja osa hobusestallist. Teine kohne pere tee mõestimaja on kohandatu-

individuaalanniks. Allikerehu ots on ümber elutatud landaks (kaotust levab see väetiselaagri.)

Keldrivaremete põrgi vörb osmstade, et fööraldeleks koosnes kõlmest rumust keskell põi kõrgem, silinder-völviga osa, külgrundil rumod olid mosalained (sageli samuti völvitud) ja kassandid.

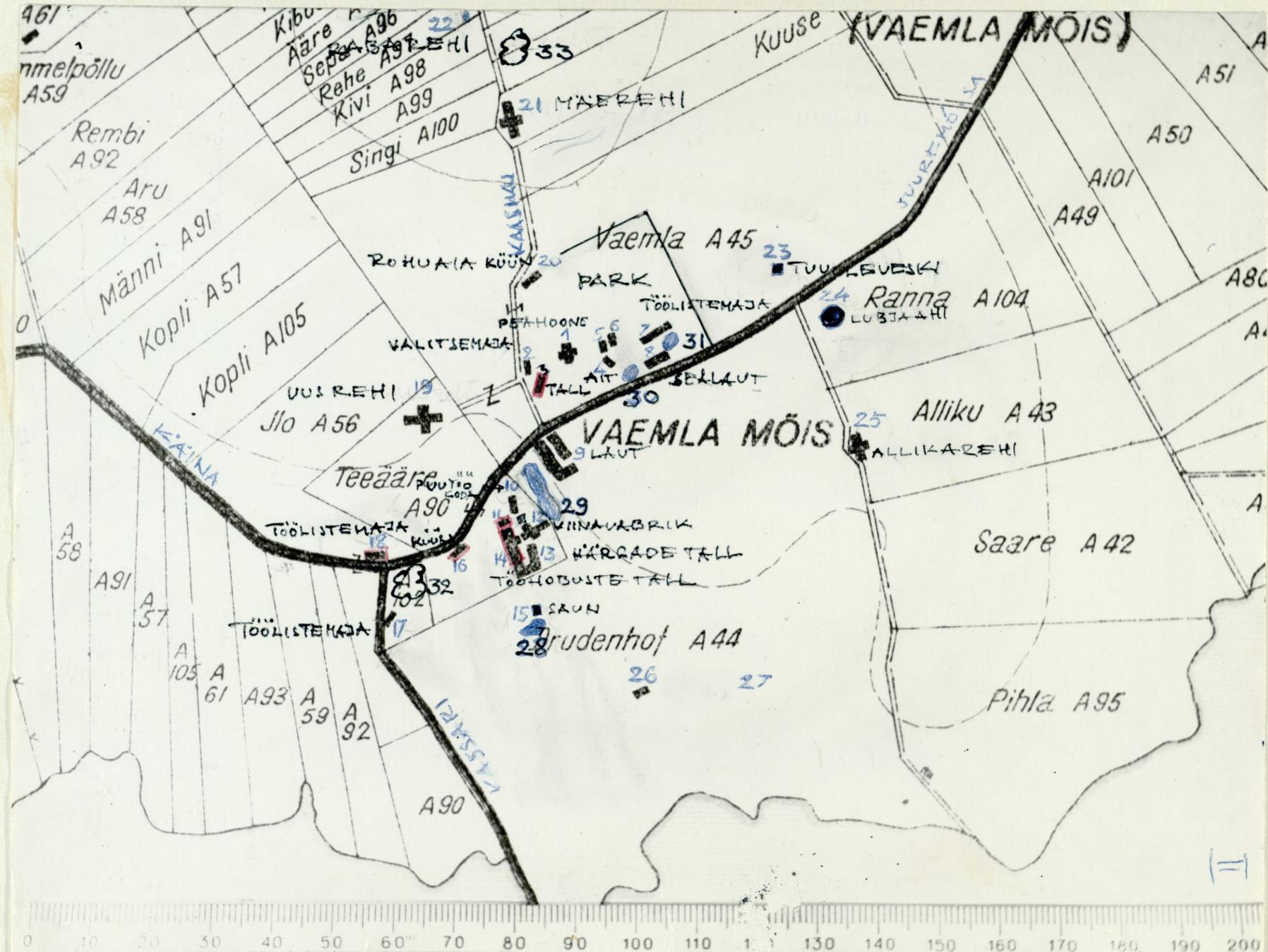
Teelestoissoone on sõlitud arvult vundamendrol.

Juhpaalt on ümber elutatud selle keldroole.

Tulevestis ots punktumatu kujuline, arvult suurem.

Praeguse tirkiruuti juures on sõlitud völvitud meaoline kõik. See ots landa vörtsakanal.

Saeveres olevat hiljem ka palju parvataid. Olevat tehtud ka kandspalun.

VAEMLA MÓISA HOHETE
TA RAJATISTE NIMISTU:

10

II

1. Peahoonne (ees ots muusiväga lõlapeendus ja värvi)
2. Valtseegamaja (oli kõrgindatud (pandus))
3. Tall - Töllakeeur ja mameevž (tagakülg)
4. Ait - kuivati (võiga transpordi seadised) (nagu Ermaste mõisas)
5. Jääkelder - kütte ja õovali konteini
6. Pum kuur (hanna laadrea sõrestikeline)
7. Töölistemaja 12 perele (kõrner, sepp ardonrees) - kasutusone
8. Sealant (varem hõlbused)
9. Laut (lehmad päästekellmed ja vaskad)
10. Punteskoda ja pumipäa elamu
11. Sepeskoda (varem apteek?)
12. Viinavabrik ja viinakilder (eraldi koosseis)
13. Härgade tall
14. Töökohute tall ja töölistemaja 4 pent)
15. Saun
16. Küün (praegu villavabrik)
17. Töölistemaja (4 peret)
18. Töölistemaja (3 peret)
19. Uus rehi
20. Rohmara küün
21. Märelin
22. Rabavelin
23. ~~Allikarveli~~ Tuleveski
24. Sulegalin
25. Allikarveli

(Gängneel)

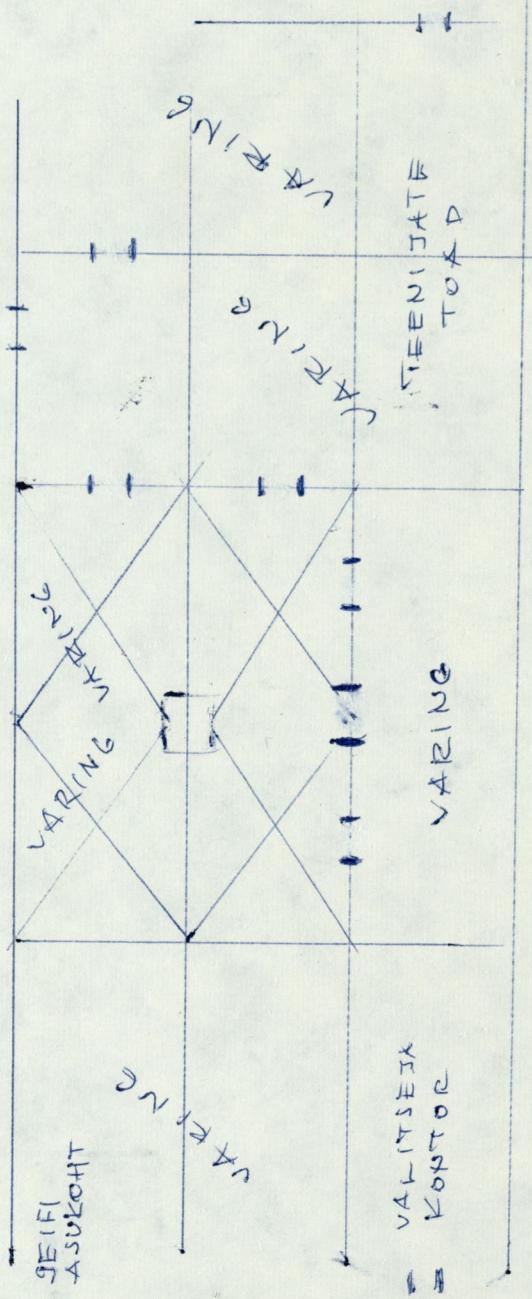
Vaemla mõisa hoone ja
taatlike muudet (põng!)

26. Saevask
27. Ilmivank
28. Sammatik (kunst kastamud)
29. Tükk (praegu kalakassatus)
30. Ümmargune tükk
31. Tükk
32. } Dekoratiivsed
33. } mänumistikud

Parkaste soolloodest põhi-
vahendite kantsega (a. 1973.)
on arvel Vaemlas ait (tall-
töllakumur) elutund 1906.
Eteri mõis katusega kivimure,
mille mõõt 324 m^3 ja
pind 104 m^2 .

VAEMLA MÖIS 12
SÄILUDUD KELDRI-
OSA SKREEM

III 1.

PÖLISPUU

PÖLISPUU

VAEMLA

H

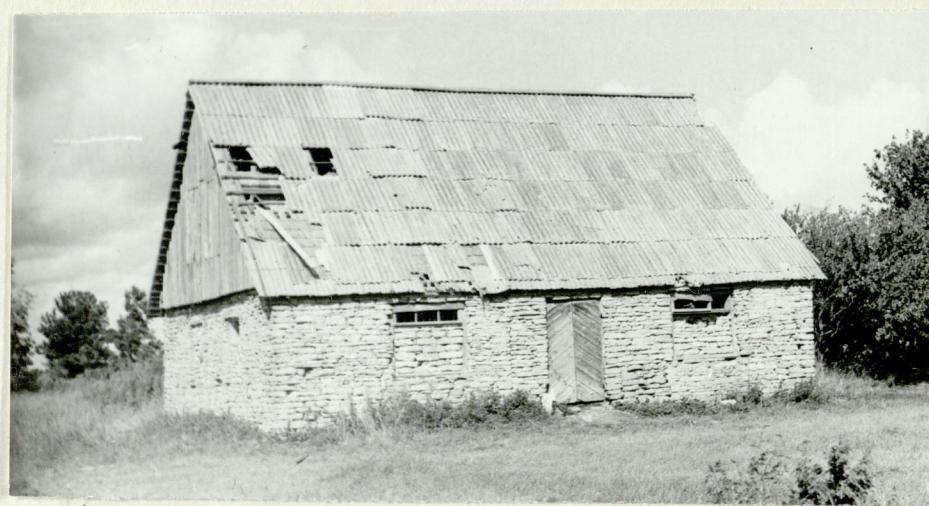
Paremal tee ääres Balvastre varemee

Vaseme tee ääres Ilõerehe varemee

Kiin (niiid vellavalek)

Helokastre varemetsle elutortne lant

VAEMLA

13

Mõisa park. Vasakul on rehi varem
Punde salus

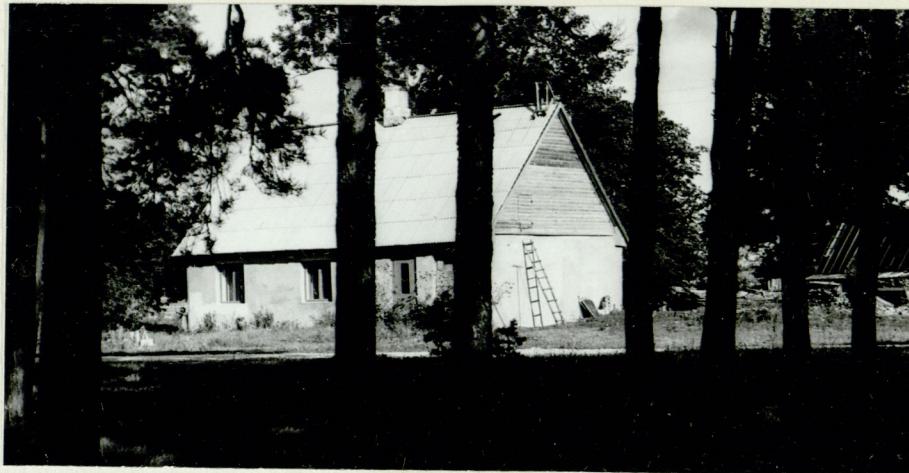
Pealiseone asukohat

Tall-toelaskunn

VAEMLA

15

Töölste maja (nr. 18)

Töölste maja varemed (nr. 17)

Tõõlstenava (nr. 14)

Septkoda (varun apteek ?!)

Septkopa akna detail

18 -

Vaemla

ENS / Riiklik Etnuskomitee
Kultuuridealisti Riiklik
Projekteerimise Instituut
Tallinn, Lai 31 Arhiiv nr. H-1316

17 b.

Vaenka

